

VARGA LUJZA

A KORTÁRSÁK SZEMÉVEL

Zeidler Miklós (szerk.): *A magyar békeküldöttség naplója, Neuilly-Versailles-Budapest (1920)*, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 2017, 312 oldal

A nemzeti gyász övezte trianoni béke kétségkívül a magyarság legnagyobb traumái közé tartozik. Mindenki ismeri a következményeit, sok aspektusból a kérdés mégis – vagy épp ezért – feldolgozásra vár. A trauma nagysága ugyanis elvonja a figyelmet az egyes részesemények aprólékos vizsgálatáról – így annak ellenére, hogy milyen kulcsfontossággal bír a béke Magyarország későbbi sorsára, annak bizonyos részletei kevésbé kutatottak és feldolgozottak, mint például az angol-szász szakirodalomban. Ilyen a béketárgyalásokra érkező magyar delegáció és annak lépéseinek vizsgálata, holott a delegáció tagjai között a főmegbízottakon kívül is olyan, a Horthy-korszakban kulcs szerepet játszó személyekkel találkozhatunk, mint Csáky István, Walko Lajos vagy Ottlik György.

Ezt a hiányt pótolja Zeidler Miklós tavaly megjelent munkája, amely egy a közelmúltig ismeretlen dokumentumot, Wettstein János követségi titkárnak a magyar békedelegáció tevékenységéről írott naplóját közli a már korábban is ismert „Csáky-naplóval” párhuzamosan, a szakma és a nagyközönség számára egyaránt érdekes, informatív, élvezhető formában.

A Magyar Tudományos Akadémia Lendület-programjának részeként működő Trianon 100 Kutatócsoport vezetője Ablonczy Balázs, tagsága 22 főből áll. A történészek, művészettörténészek, földrajztudósok, szociológusok és irodalomtörténészek alkotta kutatócsoport a különböző tudományterületek együttműködésével összetett, széleskörű vizsgálatnak veti alá a magyar nemzeti traumák egyik legfájóbbikát, a trianoni béke kérdését. Ennek a kutatómunkának egyik eredménye az *A magyar békeküldöttség naplója. Neuilly-Versailles-Budapest (1920)* című munka. A kötet összeállítója és a benne található tanulmány szerzője Zeidler Miklós, az ELTE BTK Új- és Jelenkori Magyar Történeti Tanszékének docense és az MTA BTK Történettudományi Intézetének tudományos főmunkatársa, a Horthy-korszak külpolitikájának elismert kutatója.

A megjelenésében is izléses, szépen szerkesztett, több mint 300 oldalas kötet olvasmányos formában, jól tagoltan, bár történeti kiadványoknál első ránézésre kissé szokatlan (*szinoptikus* – együtt-láttató) módszerrel közli a magyar békedelegáció munkáját bemutató legfontosabb forrásokat: a delegáció működéséről vezetett két naplót, illetve azok kiegészítéseképpen egyéb források kreatívan összeválogatott anyagát.

A könyv felépítését tekintve 8 nagy részből áll. Zeidler előszava után a szintén általa írt, a magyar békedelegáció tevékenységét bemutató tanulmány következik. Ezután olvashatjuk a párhuzamosan közölt naplókat és egyéb, azokhoz valamilyen módon kapcsolódó elsődleges forrásokat. Ezt követik a jegyzetek, majd a magyar békedelegáció által beadott jegyzékek listája. A kiadvány végén a források és szakirodalom, a rövidítésjegyzék és a névmutató található.

A bevezető rész a kötet felépítését és a használatához fontos gyakorlati tudnivalókat közli – a kötetnek ugyanis egyedi felépítése van, amelyben a vizuális megjelenés is kulcsszerepet játszik. Szintén a bevezetőből tudhatjuk meg a közölt naplók keletkezésével kapcsolatos eddig ismert információkat, éppúgy, mint a továbbra is kiegészítésre váró részeket.

Ezt követi Zeidler Miklós *A magyar békedelegáció tevékenysége* című tanulmánya, amely az első világháború végétől kezdve mutatja be a magyar béketárgyalásokhoz vezető utat, a béke előkészítését és a küldöttség tevékenységét – mindezt lényegretörően, mégis több nézőpontból is megközelítve a kérdést. A tanulmány az ezután közölt naplók értelmezése és kontextusba helyezése is egyben, ami kiváló kapaszkodót nyújt a források olvasásához – azokban ugyanis a bevezető tanulmányban már felvezetett és részben összefoglalt események és személyek köszönnek vissza.

A 32 oldalas tanulmány térkép és táblázat segítségével tárgyilagos, mégis élvezetes és olvasmányos stílusban ad lényegre törő összefoglalást, röviden kitérve a békeszerződés területi, népességi, gazdasági, szellemi-kulturális és politikai következményeire is.

Az ezután következő forrásközlés 3 nagy részből áll össze: a két napló és az ezeket kiegészítő egyéb források. A magyar békedelegáció két, párhuzamosan közölt naplója az 1939 óta angol nyelven már olvasható, *Részletek a magyar békeküldöttség politikai naplójából* című, Csáky István külügyminiszter-ről elnevezett „Csáky-napló”, amelyet a magyar külügyminisztérium kifejezetten közlés céljából állított össze, valamint a nemrég előkerült, Wettstein János követségi titkár által vezetett, *A magyar békeküldöttség hivatalos naplója* című „Wettstein-napló”, amely minden bizonnyal a „Csáky-napló” alapját is képezte.

A két naplót – az összehasonlítást megkönnyítendő – a kötet egymás alatt közli a páros oldalakon. Az elhelyezkedés mellett (felül a Wettstein-, alul a Csáky-féle naplópáltozat) betűtípusukban és színekkel is megkülönböztetve őket. Átellenben, a páratlan oldalon egyéb elsődleges forrásokat olvashatunk: aktuális híreket, az említett személyekhez vagy az adott naphoz kapcsolódó anyagokat, anekdotákat, visszaemlékezéseket, fotókat, térképeket stb. A politikai témájú anyagokon túlmenően így kerül be a kötetbe például a békedelegáció „fűzfapoótájának”, Nemeskéri-Kiss Sándornak több verse, a delegáció vezetőjéről, Praznovszky „Szélvész” Ivánról készült karikatúra, vagy a *Le*

Journal hirdette szépségverseny és Apponyi ahhoz kapcsolódó megjegyzései – rendkívül izgalmassá és szórakoztatóvá téve így a kötetet.

Ezt az első látásra bonyolult elrendezést hamar megszokja az olvasó, aki így kedvére eldöntheti, hogy külön-külön olvassa-e az egyes részeket (a színkódolásnak köszönhetően ugyanis a szemnek is könnyű követnie, meddig tart az egyik naplót változat és hol kezdődik a másik), vagy engedve a szerzői koncepciónak, az elé tárt sokszínű forrásokat párhuzamosan tanulmányozva járja körbe a naplókban leírt eseményeket.

A naplók után következik a 768 tételből álló *Jegyzetek* rész, amely a helyhiány miatt és a könnyebb átláthatóság céljával került a forrásközlés végére. A jegyzetek csupán a két naplóra vonatkoznak – az azonos témák azonban azonos jegyzetszámot viselnek mindkét naplóban.

Ezt követően a magyar béke delegáció által benyújtott jegyzékek listáját olvashatjuk. A könyv egy, az anyagra vonatkozó rövid bevezető után 26 oldalon keresztül közli 38 jegyzék és mellékletük címét, a benyújtás dátumát és a dokumentumok fellelhetőségét.

Ezután tanulmányozhatjuk a szakirodalmat, valamint a fotók és egyéb elsődleges források őrzési helyét is felsoroló, 10 oldalnyi forrás- és irodalomjegyzéket. A jegyzék jól mutatja a kötet kiadását megelőző gyűjtés nagyságát – a listában éppúgy megtalálható a Magyar Nemzeti Múzeum és a Budapest Történelmi Múzeum, mint a Francia Nemzeti Könyvtár vagy a Kongresszusi Könyvtár. A 10 oldalas *Névjegyzék* után a kötetet az abban bemutatott írásos és képi dokumentumokat őrző 16 intézményeknek szóló köszönetnyilvánítás zárja.

Az olvasóban merülhetnek fel ugyan olyan kérdések, amelyekre csak érintőleges választ kap (például a Békeiroda működése vagy 1-1 személy pályafutása), de a könyv rengeteg adatot és információt közöl, kerek egészet alkot. Érdekes, nem magyarázott részlet, hogy az angolról magyarra visszafordított „Csáky-napló” – csakúgy, mint a bevezető tanulmány – angolszász mintára következetesen szövetségeseknek nevezi az antantot, és kis szövetségeseknek a kisantantot. Ez nemcsak a szóhasználat miatt figyelemreméltó, de azért is, mert az eredetiben megmaradt Wettstein-féle szöveg is az antant megnevezést használja. Ezek azonban a kötet egészét tekintve marginális kérdések.

A kötet első ránézésre bonyolultnak tűnő rendszere logikusan felépített és hamar átláthatóvá válik. Nagyon jó megoldás a kötetben belül folyamatosan előkerülő belső „hivatkozási rendszer”, amely nyilak és oldalszámok feltüntetésével jelöli meg, hogy a kötetben belül hol találkozhatunk még az adott témával.

Egyik erőssége az arculata, a sok kép és a színek nem túlzó, de mégis aktív használata. A kötet végig kreatív megoldásokkal él – nemcsak tartalmilag, de vizuálisan is. Az első fedélen például a békeszerződés aláírására érkező magyar delegációt láthatjuk, míg a hátsón a delegáció távozását, ami

szimbolikusan is keretbe foglalja az olvasottakat. Az ilyen és ehhez hasonló megoldásokban kiválóan találkozik az átgondolt jelrendszer és az ízléses látványvilág.

A két naplón kívül a kiadvány 92 oldalnyi egyéb forrást (köztük fotókat, térképeket és táblázatokat) közöl, mindet könnyen és pontosan visszakereshető formában. Az így megszületett kötet jól követhető gondolatmenetével a kutatók és a téma iránt érdeklődő laikusok számára is jól használható. Nagy és szerteágazó munka végeredménye tehát ez a könyv, amely anélkül mer másként beszélni Trianonról, hogy megkerülné a tragikus következmények és az azt övező nemzeti sokk bemutatását.

A két napló, a bevezető tanulmány és a kiegészítő források együttese izgalmas, érdekes, szórakoztató kötetet teremt, ami a kulcsfontosságú forrásközlésen túl üdítően új megközelítést is ad. A nemzeti gyász túlhangsúlyozása helyett a béketárgyalások izgalmas világa elevenedik meg előttünk, Margaret MacMillan *Béketeremtőinek* hangulata köszön vissza.

Valóban hiánypótló kötetet tarthatunk tehát a kezünkben, ami lehetővé teszi, hogy az események kilépjenek a Trianon okozta trauma miatt érthetően rávetült árnyékból, az 1920-as év jelenébe kerüljünk, és vizsgálatnak, elemzésnek vessük alá az eseményeket.